

Dagmar Hosnedlová a její jednoduše geniální metody ve výuce německého jazyka

Pokud odejde významná osobnost pedagogického světa, je jakýmsi smutným zvykem psát nekrolog či vzpomínku. Většinou se dočteme o akademických, ačkoli se mezi takové osobnosti řadí jistě i řada učitelů a učitelek z praxe. O jedné takové naprosto výjimečné dámě a jejích metodách výuky jsem se rozhodla napsat pár řádek, protože jsem hluboce přesvědčena, že její přístup nejen k výuce je velmi inspirativní i pro budoucí generace.

Říká se, že kdo je učitelem či učitelkou, má ojedinelou možnost nebo možná dar ovlivnit spoustu lidí. Může inspirovat, zapálit pro svůj předmět, předat znalosti, dovednosti, ale třeba i životní postoje, může ze svých žáků utvářet lepší lidi. Každý z nás má jistě v hlavě i ve svém srdci několik takových vyučujících. A jedna z nich nás 10. listopadu roku 2020 v požehnaném věku 93 let opustila.

Paní Dagmar Hosnedlová byla učitelkou, která se zapsala do srdcí několika generací svých žáků, ač vlastně nikdy neučila ve škole. To už se ve svých vzpomínkách vracím do osmdesátých let, kdy jsem i já měla možnost zažít její naprosto unikátní systém výuky němčiny. V té době jsem rozhodně nepatřila k první generaci jejích žáků, ba právě naopak. Do mé skupinky patřila i má vrstevnice, jejíž maminka chodila k paní Hosnedlové na němčinu již před mnoha lety. Malé skupinky dětí se k paní Hosnedlové trousily v pravidelných intervalech každé odpoledne. Nejprve učila po práci, později během důchodu, s posledními žáky se rozloučila ve svých devadesáti letech. Aby však bylo zřejmé, proč tuto vzpomínku vůbec píši, je třeba popsat její naprosto originální způsob výuky. Pro jeho lepší pochopení a jasnější představu se v duchu přenesme do sedmdesátých či osmdesátých let minulého století. Výuka němčiny sice nebyla zcela zakázána, nebyla však v porovnání s ruštinou systémově výrazně podporovaným cizím jazykem. Vyučující a žáci tehdy měli (obzvláště v západočeském regionu sousedícím s Bavorskem) minimální možnost mluvit s rodilým mluvčím, podobně tomu bylo s poslechem autentické němčiny. Kdo nepřijímal z Bavorska ilegálně rádio nebo televizní kanály ZDF a ARD, kontakt s autentickou mluvenou němčinou v Západočeském kraji, vnímaném a nazývaném v té době jako „pevná hráz socialismu a míru“, prakticky nemohl mít. V dnešní době internetu, Youtube, rodilých mluvčích ve školách apod. je tato nepřítomnost živého jazyka dvou sousedních zemí, který se žáci snaží naučit, v podstatě zcela nepředstavitelná.

V této době učila paní Hosnedlová ve svém bytě, ve kterém z jedné místnosti vytvořila maličkou třídu, uprostřed níž byl velký stůl pro šest osob, pod okny pak byly stoly pro dalších pět dětí, na stěně malá tabule na křídlo. Výuka probíhala vždy pro deset žáků najednou, ti byli rozděleni do dvou skupin po pěti. Pět dětí (či dospívajících nebo dospělých) vždy tvořilo jeden kroužek, tedy jakousi minitřidu. Výklad látky, její první procvičení a konverzace probíhaly vždy u velkého stolu přímo s paní Hosnedlovou. U malých stolků mezitím jiný kroužek žáků trpělivě vypracovával samostatné písemné úkoly, testy na slovíčka, překlady, slohy apod.

Celý originální systém bytové výuky byl postaven na velmi pečlivém a důsledném procvičování látky, neustálém opakování, nadmíru poctivém budování kvalitních základů jazyka a tvrdé práci. V centru stál gramatický systém, jenž byl po malých kousíčkách stavěn jako velmi robustní kostra, na kterou se nabalovalo to další až v momentě, kdy byl každý element skutečně pevně usazen na správném místě. Stejně důkladně byl vystavěn časový plán výuky. Děti se začínaly učit většinou ve čtvrté nebo páté třídě (tedy v momentě, kdy již uměly dobře psát a číst a znaly základy gramatiky českého jazyka) a po šesti letech této velmi intenzivní výuky byly schopny složit státní základní jazykovou zkoušku z němčiny (zhruba v šestnácti letech), po dalším roce státní jazykovou zkoušku všeobecnou. Ač byly cíle stanoveny jasně a pevně, v látce se nepokračovalo, pokud ji některý z žáků neměl pevně ukotvenu. U těch, kteří něco neuměli, probíhalo individuální doučování, takže stanovený časový plán bylo možno dodržet, aniž by někdo něco neuměl. Dostat se na takovou jazykovou úroveň po šesti letech je v tradičním (i dnešním) školském systému de facto nepředstavitelné, efektivita výuky paní Hosnedlové byla skutečně obrovská.

U tohoto bodu je třeba se krátce zastavit a podívat se na systém popisované výuky dnešními očima. Státní základní jazyková zkouška odpovídá úrovni B2 SERR a zkouška všeobecná úrovni C1. Jako B1 SERR deklaruje MŠMT úroveň současné maturitní zkoušky (většinou je tedy skládána po osmi letech výuky na ZŠ a SŠ a v mnoha případech ještě po současném navštěvování jazykové školy). Jak je možné, že se po tak krátké době dařilo dosáhnout paní Hosnedlové se svými žáky takto vysoké jazykové úrovně? Tedy po šesti letech výuky B2 SERR? Odpověď na tuto otázku má několik úrovní. Děti navštěvující bytovou školičku německého jazyka byly velmi motivované, na základní škole měly bez větších potíží velmi dobrý prospěch, takže svůj čas povětšinou věnovaly právě volnočasovým aktivitám – hudbě, sportu, a především

právě němčině. Výuku paní Hosnedlové totiž doprovázela opravdu velká porce domácích úkolů, především šlo o systematické (zejména písemné) procvičování látky, učení se nových slovíček, překlady apod. Kombinace tvrdé práce přímo během výuky i domácí přípravy, velmi důsledné kontroly úkolů, každotýdenního testování, prověřování znalostí a originálních metod přímo během kurzů byla velmi efektivní.

Paní Hosnedlové nevyhovovaly učebnice, které byly tehdy dostupné, takže z nich přebírala v podstatě pouze slovní zásobu. Na vše ostatní si vytvořila vlastní podklady, okruhy konverzačních témat, vystavěla postupný systém pořadí gramatických jevů, který v mnohém odpovídá nejnovějším didaktickým metodám, vycházejícím např. z neurolingvistického výzkumu (viz např. ucelené dílo Wilhelma Grießhabera – příklady viz seznam literatury). Výuka gramatiky byla protkána mnemotechnickými pomůckami, velmi jednoduchými pravidly, a především intenzivním procvičováním látky po malých krůčcích. Všechny gramatické struktury byly neustále opakovány a procvičovány v nových kontextech. Nikdy se v látce nepokračovalo, dokud všichni nedosáhli kýžené úrovně, takže nedocházelo k efektu „ztrácení žáků cestou“, který je u výuky (nejen cizích jazyků) v českém školství tak častým jevem a dokáže úspěšnost výuky zcela zlikvidovat. I tyto aspekty odpovídají současným doporučením, vycházejícím z výzkumů, které shrnula ve své studii Diehl (2000) – např. gramatiku předávat jednoduchým, přehledným a jednoznačným způsobem. Rovněž hodnocení bylo naprosto originálním systémem kombinujícím známky za dílčí disciplíny dané přesnou objektivní metodou se slovním, formativním hodnocením a konzultacemi s rodiči. Tento detailně promyšlený a celkově velmi úspěšný systém výuky by mohl být jistě v mnohém inspirací pro studující na fakultách připravujících učitele němčiny. Zároveň je očividně důkazem toho, že excelentních vzdělávacích výsledků lze dosahovat i mimo oficiální vzdělávací systém a instituce.

Ač byla paní Hosnedlová svou profesí úřednice, vytvořila naprosto originální a velmi efektivní systém výuky němčiny, díky němuž bylo i přes velmi jednoduché podmínky bytové výuky několik generací Plzeňanů vybaveno skvělou znalostí německého jazyka, která mnohým z nich otevřela po roce 1989 dveře v cestě do Německa či Rakouska. Někteří studovali dále germanistiku, jiní absolvovali studijní či pracovní pobyt v německojazyčné zemi nebo se věnují cestovnímu ruchu, spolupracují s německými firmami apod. Mnozí z žáků paní Hosnedlové dodnes používají němčinu ve své profesi, řada z nich nikoli.

Co však předala všem, bylo umění systematicky a poctivě pracovat na svých znalostech, chovat se férově k ostatním, věřit si, umět žít s jistou noblesou a svět brát s humorem a sportovně. Jménem jejích žáků bych jí za to vše ráda srdečně poděkovala.

*Michaela Voltrová
Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická,
Katedra německého jazyka*

Literatura

- Diehl, E. (2000). „Wenn sprechen sie, alles geht’s besser“ – Erwerb der Satzmodelle. In E. Diehl, H. Christen, S. Leuenerberger, I. Pelvat, & T. Sturder, *Grammatikunterricht: Alles für die Katz? Untersuchungen zum Zweitspracherwerb Deutsch* (s. 55–114). Niemeyer.
- Grießhaber, W. (2001). Erwerb und Vermittlung des Deutschen als Zweitsprache. Teil 1. *Deutsch in Armenien, 2001*(1), 17–24.
- Grießhaber, W. (2001). Erwerb und Vermittlung des Deutschen als Zweitsprache. Teil 2. *Deutsch in Armenien, 2001*(2), 5–15.
- Grießhaber, W. (2010). *Spracherwerbsprozesse in Erst- & Zweitsprache: Eine Einführung*. Univ.-Verl. Rhein-Ruhr.
- Hosnedlová, D. (n. d.). *Výukové materiály zhruba z let 1980–1995*. Archiv autorky.